

Ερωτήσεις και απαντήσεις σχετικά με τον εμβολιασμό για τον κορωνοϊό SARS-CoV-2

1. Γιατί να κάνω εμβόλιο για τον κορωνοϊό SARS-CoV-2;

Τα εμβόλια παρασκευάζονται με σκοπό την αντιμετώπιση νοσημάτων που δεν είναι δυνατόν να ελεγχθούν μόνο με την εφαρμογή άλλων μέτρων δημόσιας υγείας. Στόχος τους είναι να περιορίσουν και να εξαλείψουν νοσήματα με υψηλή μεταδοτικότητα, με σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία των ανθρώπων, με υψηλή θνητότητα, με μεγάλη επιβάρυνση στα συστήματα υγείας, αλλά και με δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις στην κοινωνία.

Ο κορωνοϊός SARS-CoV-2 είναι ένας νέος ιός που μέσα σε ένα χρόνο από την εμφάνισή του επηρέασε δραματικά τις ζωές όλων των ανθρώπων παγκοσμίως. Έχει υψηλή μεταδοτικότητα με αποτέλεσμα να είναι αδύνατο να ελεγχθεί μόνο με την εφαρμογή των άλλων, πιο γνωστών σε όλους μας, μέτρων δημόσιας υγείας, επιβαρύνει σοβαρά σε πολλές περιπτώσεις την υγεία των νοσούντων, μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια πολλών ανθρώπινων ζώων ακόμα υγιών ατόμων, επηρεάζει σημαντικά την καθημερινότητα όλων, δοκιμάζει τα συστήματα υγείας και δημιουργεί ανεπανόρθωτες οικονομικές επιπτώσεις σε όλον τον πλανήτη.

2. Πόσο αποτελεσματικό είναι το εμβόλιο για τον κορωνοϊό SARS-CoV-2;

Αυτή τη στιγμή πολλά εμβόλια για τον κορωνοϊό SARS-CoV-2 βρίσκονται σε διαδικασία κλινικών δοκιμών. Το πόσο αποτελεσματικό είναι ένα εμβόλιο εξαρτάται πάντα από το συγκεκριμένο εμβόλιο, τη σωστή διενέργεια του εμβολιασμού και από παράγοντες που αφορούν την ανοσιακή απάντηση του κάθε ατόμου. Τα πρώτα εμβόλια που είναι προς έγκριση φαίνονται να είναι αρκετά αποτελεσματικά, έως και 95%. Οι αρμόδιοι ελεγκτικοί μηχανισμοί που εγκρίνουν την κυκλοφορία των εμβολίων θέτουν την αποτελεσματικότητα και την ασφάλεια των εμβολίων ως προτεραιότητα.

3. Μπορεί να κάνω εμβόλιο και παρ' όλα αυτά να νοσήσω από COVID-19;

Κανένα εμβόλιο δεν είναι 100% αποτελεσματικό. Άρα μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να ασθενήσει κάποιος από το νέο κορωνοϊό παρόλο που έκανε το εμβόλιο. Επομένως θα πρέπει οι πολίτες να συνεχίσουν να παίρνουν τις συνιστώμενες προφυλάξεις για την αποφυγή μόλυνσης δηλαδή οι εμβολιασμένοι θα πρέπει να συνεχίσουν τη χρήση μάσκας, την τήρηση κοινωνικής απόστασης, την τακτική και σχολαστική υγιεινή των χεριών και την καθαριότητα του χώρου όπου ζουν ή εργάζονται. Τα εμβόλια έναντι της νόσου COVID-19 φαίνεται ότι μειώνουν την

πιθανότητα να νοσήσει κάποιος από τη νόσο. Κάθε εμβόλιο έχει υποβληθεί σε κλινικές δοκιμές, σε διάφορες χώρες και έχει αποδεκτό προφίλ ασφάλειας. Ήδη έχουν χορηγηθεί περισσότερες από 65.000.000 δόσεις σε 56 χώρες παγκοσμίως. Χρειάζονται μερικές εβδομάδες για να μπορέσει κάποιος να αναπτύξει ανοσία και να είναι προστατευμένος μετά τη χορήγηση του εμβολίου. Μερικοί άνθρωποι ενδέχεται να νοσήσουν από COVID-19 παρά το ότι έχουν εμβολιαστεί, αλλά η νόσηση μπορεί να είναι λιγότερο σοβαρή.

4. Εφόσον το εμβόλιο δεν με προστατεύει 100% από τη νόσηση από το νέο κορωνοϊό γιατί τελικά να το κάνω;

Τα νέα εμβόλια όπως προκύπτει από τις κλινικές δοκιμές μειώνουν τον κίνδυνο εκδήλωσης συμπτωμάτων και πιθανά τον κίνδυνο σοβαρής νόσησης από τον ιό. Αυτό είναι πολύ σημαντικό, γιατί ταυτόχρονα μειώνεται ο κίνδυνος νοσηλειών, ο κίνδυνος απώλειας ανθρώπινων ζώων και πιθανά ο κίνδυνος μακροχρόνιων επιπλοκών που προκαλεί ο ιός σε κάποιους ασθενείς, όπως επιπλοκές από το καρδιαγγειακό και το αναπνευστικό σύστημα.

Ανάλογη εμπειρία τέτοιας αποτελεσματικότητας υπάρχει και με άλλα εμβόλια που χρησιμοποιούνται επί έτη στην ιατρική. Για παράδειγμα το εμβόλιο της γρίπης κατά του H1N1 δεν είναι το ίδιο αποτελεσματικό κάθε έτος στον έλεγχο του νοσήματος. Διάφοροι παράγοντες, όπως η ικανότητα του ιού να μεταλλάσσεται, το στέλεχος του ιού που θα επικρατήσει κάθε χρόνο, η γεωγραφική περιοχή, μπορεί να επηρεάσουν την αποτελεσματικότητα του εμβολίου στον έλεγχο του νοσήματος. Ακόμη όμως και λιγότερο αποτελεσματικά εμβόλια γρίπης στο παρελθόν φαίνεται ότι συνολικά μειώνουν τον κίνδυνο σοβαρής νόσησης στον πληθυσμό.

5. Μπορεί να κάνω το εμβόλιο και να μην νοσήσω αλλά να είμαι ασυμπτωματικός φορέας του ιού;

Δεν γνωρίζουμε ακόμα αν όσοι εμβολιαστούν με τα νέα εμβόλια μπορεί να μολυνθούν από τον ιό και να είναι ασυμπτωματικοί, άρα μπορεί ακόμα να μεταδίδουν υπό αυτές τις συνθήκες τον ιό. Για αυτό είναι σημαντικό ακόμα και όσοι εμβολιαστούν να εφαρμόζουν τα υπόλοιπα μέτρα δημόσιας υγείας κατά του νέου ιού, δηλαδή τη χρήση μάσκας, την τήρηση κοινωνικής απόστασης, την τακτική και σχολαστική υγιεινή των χεριών και την καθαριότητα του χώρου όπου ζουν ή εργάζονται. Προς το παρόν από τις κλινικές δοκιμές φαίνεται ότι τα νέα εμβόλια προστατεύουν περισσότερο από τη νόσηση από COVID-19 παρά μειώνουν σημαντικά το κίνδυνο μετάδοσης του ιού. Μένει να δούμε αν τα νέα εμβόλια που αναμένεται να ολοκληρώσουν τις απαραίτητες κλινικές δοκιμές θα είναι αποτελεσματικά στην μείωση της μετάδοσης του ιού.

6. Υπάρχει περίπτωση να νοσήσω από τον κορωνοϊό SARS-CoV-2 εξαιτίας του εμβολίου;

Κανένα από τα εμβόλια προς μελέτη και έγκριση για τον κορωνοϊό SARS-CoV-2 δεν περιέχουν ολόκληρο τον ιό. Τα περισσότερα πλέον εμβόλια που χρησιμοποιούνται στην ιατρική περιέχουν μόνο τμήματα των ιών που είναι ικανά να οδηγήσουν στην παραγωγή προστατευτικών αντισωμάτων κατά του ιού στο άτομο που θα χορηγηθούν. Έτσι ο εμβολιαζόμενος δεν κινδυνεύει σε καμία περίπτωση να αρρωστήσει από τον κορωνοϊό εξαιτίας του εμβολίου.

Υπάρχει όμως η πιθανότητα να έχει ήδη κολλήσει τη νόσο COVID-19 και να μην το έχει συνειδητοποιήσει αν τα συμπτώματα γίνουν έκδηλα μόνο μετά τον εμβολιασμό. Αν και ένας ήπιος πυρετός μπορεί να εμφανιστεί εντός μιας ή δύο ημερών από τον εμβολιασμό, αν κανείς παρουσιάσει άλλα συμπτώματα της νόσου COVID-19 (όπως νέο συνεχόμενο βήχα, υψηλό πυρετό ή ο πυρετός διαρκεί περισσότερο, ανοσμία, αγευσία) θα πρέπει να παραμείνει στο σπίτι και να προγραμματίσει να κάνει εργαστηριακό έλεγχο.

7. Έχω εκτεθεί στον κορωνοϊό SARS-CoV-2 ή έχω νοσήσει από COVID-19. Χρειάζεται να κάνω το εμβόλιο;

Σύμφωνα με τα δεδομένα από τις κλινικές δοκιμές, τα εμβόλια mRNA για την COVID-19 είναι ασφαλή σε άτομα με ένδειξη προηγούμενης λοίμωξης από SARS-CoV-2. Η δυνατότητα εμβολιασμού πρέπει να προσφέρεται ανεξάρτητα από το ιστορικό προηγούμενης συμπτωματικής ή ασυμπτωματικής λοίμωξης από SARS-CoV-2. Δεν συστήνεται έλεγχος με PCR ή με rapid test αντιγόνου ή ορολογικός έλεγχος αντισωμάτων προκειμένου να ληφθεί απόφαση για εμβολιασμό.

Ο εμβολιασμός συμπτωματικών ατόμων με οξεία λοίμωξη SARS-CoV-2 πρέπει να αναβάλλεται μέχρι την ανάρρωση και μέχρις ότου πληρούνται τα κριτήρια διακοπής της απομόνωσής τους. Η σύσταση αυτή ισχύει για όσα άτομα έχουν οξεία λοίμωξη SARS-CoV-2 και πρόκειται να λάβουν την 1η είτε τη 2η δόση του εμβολίου. Παρότι δεν έχει οριστεί ελάχιστο επιθυμητό μεσοδιάστημα μεταξύ της λοίμωξης από SARS-CoV-2 και του εμβολιασμού, τα τρέχοντα δεδομένα υποδηλώνουν ότι οι επαναμολύνσεις είναι σπάνιες κατά το χρονικό διάστημα των 90 ημερών μετά την αρχική μόλυνση. Σύμφωνα με τα παραπάνω, εάν είναι επιθυμητό, ο εμβολιασμός των ατόμων με τεκμηριωμένη οξεία λοίμωξη από SARS-CoV-2 μπορεί να καθυστερήσει μέχρι το τέλος της περιόδου των 90 ημερών.

8. Έχω ακούσει ότι το εμβόλιο παρασκευάστηκε με νέες τεχνικές σε σχέση με τα άλλα εμβόλια. Αυτό πόσο επικίνδυνο είναι;

Αν και στο παρελθόν έχουν υπάρξει νοσήματα από άλλους κορωνοϊούς (το 2003- το οξύ σοβαρό αναπνευστικό σύνδρομο (SARS) και το 2012- το αναπνευστικό σύνδρομο MERS-CoV) τελικά δεν παρασκευάστηκαν εμβόλια για αυτούς τους ιούς. Το γεγονός αυτό έκανε πιο δύσκολη την παρασκευή ενός εμβολίου κατά του κορωνοϊού, μιας και δεν υπήρχε προηγούμενη εμπειρία. Ταυτόχρονα η παρασκευή και η έγκριση ενός νέου εμβολίου περιλαμβάνει πολλά στάδια και ελεγκτικούς μηχανισμούς με σκοπό το εμβόλιο να είναι αποτελεσματικό και ασφαλές προς χρήση. Οι τεχνικές παρασκευής των διαφόρων εμβολίων μπορεί να διαφέρουν και όσο προχωρούν οι γνώσεις εξελίσσονται σύμφωνα με τα νεότερα επιστημονικά δεδομένα. Στη διάρκεια της ιστορίας παρασκευής των εμβολίων, νέες τεχνικές εφαρμόστηκαν με στόχο πάντα την αποτελεσματικότητα και την ασφάλειά τους. Σε κάθε νέα τεχνική που εφαρμόζεται τα στάδια ποιοτικού ελέγχου και έγκρισής τους παραμένουν καθώς η παρασκευή ενός νέου εμβολίου έχει ως πρώτιστο μέλημα την προάσπιση της δημόσιας υγείας.

9. Λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού SARS-CoV-2 υπήρξε επιτακτική ανάγκη το συγκεκριμένο εμβόλιο να παρασκευαστεί πολύ γρηγορότερα σε σχέση με άλλα εμβόλια. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να μην είναι το ίδιο ασφαλές όσο τα άλλα εμβόλια;

Πράγματι η νέα πανδημία από το νέο κορωνοϊό SARS-CoV-2 και οι σημαντικές επιπτώσεις αυτής στις ζωές των ανθρώπων άσκησαν μεγάλη πίεση για την όσο το δυνατόν ταχύτερη παρασκευή ενός εμβολίου κατά του νέου ιού. Για το λόγο αυτό επιταχύνθηκαν, όσο το δυνατόν περισσότερο, οι διαδικασίες παρασκευής και έγκρισής του και χρηματοδοτήθηκαν εταιρίες που εμπλέκονται στην παραγωγή του από διάφορα κράτη. Ωστόσο, τα στάδια εκτίμησης της αποτελεσματικότητας και ασφάλειας του εμβολίου και οι αρμόδιοι ελεγκτικοί μηχανισμοί δεν παρακάμπτονται ποτέ καθώς πάντα η παραγωγή των εμβολίων συνάδει με τις δύο αυτές απαρύγκλιτες παραμέτρους: την αποτελεσματικότητα και την ασφάλειά τους.

10. Τα εμβόλια κατά του κορωνοϊού SARS-CoV-2 είναι ασφαλή; Έχουν ανεπιθύμητες ενέργειες; Ποιες είναι αυτές;

Τα σύγχρονα δεδομένα από τις κλινικές δοκιμές δείχνουν ότι τα νέα εμβόλια κατά του κορωνοϊού SARS-CoV-2 που βρίσκονται σε τελική φάση έγκρισης ή έχουν πάρει έγκριση έχουν αποδεκτό προφίλ ασφάλειας. Οι περισσότερες ανεπιθύμητες ενέργειες των εμβολίων παρουσιάζονται τις πρώτες εβδομάδες με μήνες μετά από τη χορήγησή τους και οι ελεγκτικοί μηχανισμοί θέτουν ως προϋπόθεση την παρέλευση αυτού του διαστήματος στις κλινικές δοκιμές προτού το εμβόλιο προχωρήσει σε περαιτέρω διαδικασία ελέγχου και έγκρισης.

Όπως όλα τα γνωστά εμβόλια έτσι και τα νέα κατά του SARS-CoV-2 μπορεί να έχουν ανεπιθύμητες ενέργειες. Οι περισσότερες από αυτές είναι ήπιες και βραχυπρόθεσμες, και δεν εμφανίζονται σε όλους. Τέτοιες ανεπιθύμητες ενέργειες είναι αίσθημα πόνου και ευαισθησίας στο χέρι όπου χορηγήθηκε το εμβόλιο που τείνει να χειροτερεύει περίπου 1-2 ημέρες μετά το εμβόλιο, αίσθημα κόπωσης, πονοκέφαλο, γενικούς πόνους ή ήπια συμπτώματα τύπου γρίπης. Αν και ο πυρετός δεν είναι σπάνιος για δύο έως τρεις ημέρες, η υψηλή θερμοκρασία είναι ασυνήθιστη και μπορεί να υποδηλώνει νόσο COVID-19 ή άλλη λοίμωξη. Μια ασυνήθιστη παρενέργεια είναι η λεμφαδενοπάθεια. Η ανάπαυση και η λήψη κανονικής δόσης παρακεταμόλης βοηθούν να αισθανθεί κάποιος καλύτερα. Τα συμπτώματα από τις παρενέργειες συνήθως διαρκούν λιγότερο από μία εβδομάδα. Ήπια συμπτώματα μετά τη πρώτη δόση, δεν αποτελούν αντένδειξη για εμβολιασμό με δεύτερη δόση, που είναι αναγκαία για την καλύτερη προστασία έναντι του ιού. Αν τα συμπτώματα επιδεινώνονται ή υπάρχει ανησυχία καλό είναι να ενημερώνεται ο θεράπων ιατρός προκειμένου να υπάρξει σωστή αξιολόγηση. Οι ανεπιθύμητες ενέργειες των εμβολίων δηλώνονται μέσω του συστήματος της Κίτρινης Κάρτας την οποία μπορεί κανείς να αναζητήσει διαδικτυακά (<https://www.eof.gr/web/guest/yellowgeneral>).

11. Σε πόσες δόσεις γίνεται το εμβόλιο και πότε θα έχω αναπτύξει ικανή αντισωματική απάντηση έναντι του ιού, δηλαδή θα είμαι θωρακισμένος έναντι του ιού;

Τα περισσότερα εμβόλια για τον νέο κορωνοϊό SARS-CoV-2 που βρίσκονται προς έγκριση από τους αρμόδιους ελεγκτικούς μηχανισμούς χορηγούνται σε δύο δόσεις με μεσοδιάστημα 21-28 ημέρες με σκοπό να είναι αποτελεσματικά. Υπάρχει εμβόλιο σε κλινική δοκιμή φάσης 3 που χορηγείται σε μία δόση. Τα εμβόλια που τελικά θα πάρουν έγκριση για κυκλοφορία στην Ελλάδα θα προσδιορίζουν σε πόσες δόσεις θα χορηγούνται και με ποιο μεσοδιάστημα.

Για να αναπτύξει κάποιος αντισώματα μετά τη χορήγηση ενός εμβολίου απαιτείται ένα διάστημα περίπου δύο εβδομάδων. Αν το εμβόλιο απαιτεί δύο δόσεις για ικανή αντισωματική απάντηση, τότε το συνολικό διάστημα που χρειάζεται να παρέλθει για να είναι θωρακισμένος ο εμβολιασμένος απέναντι στον ιό είναι, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, περίπου 5-6 εβδομάδες.

12. Για πόσο διάστημα με προστατεύει το εμβόλιο έναντι του κορωνοϊού SARS-CoV-2;

Δεν είναι ξεκάθαρο ακόμα πόσο διαρκεί η ανοσία που προσφέρει το εμβόλιο έναντι του νέου κορωνοϊού. Πρόκειται για έναν νέο ιό και ένα νέο εμβόλιο και με τα μέχρι τώρα δεδομένα από τις κλινικές δοκιμές δεν γνωρίζουμε τη διάρκεια προστασίας που μας προσφέρει. Με την κυκλοφορία των νέων εμβολίων κατά του κορωνοϊού SARS-CoV-2 και τον εμβολιασμό

περισσότερων ατόμων σύντομα θα έχουμε περισσότερα δεδομένα για την απάντηση σε αυτό το ερώτημα.

Τόσο η διάρκεια της φυσικής ανοσίας, δηλαδή της ανοσίας μετά από μόλυνση του ατόμου από τον ιό, όσο και η διάρκεια της ανοσίας που προκύπτει από τον εμβολιασμό με το νέο εμβόλιο κατά του νέου κορωνοϊού αποτελούν αντικείμενα διερεύνησης και αναμένονται νέα δεδομένα με την πάροδο του χρόνου.

13. Μπορώ να κάνω το εμβόλιο έναντι της νόσου COVID-19 μαζί με κάποιο άλλο εμβόλιο που συστήνεται για ενήλικες;

Θα πρέπει να γίνουν δοκιμές για να προσδιοριστεί αν το εμβόλιο για τον κορωνοϊό SARS-2-CoV είναι ασφαλές να χορηγείται με άλλα εμβόλια και ότι τα δύο εμβόλια δεν παρεμβαίνουν στην ανοσιακή απόκριση μεταξύ τους. Είναι πιθανό ότι μερικές από τις μεταγενέστερες κλινικές δοκιμές εμβολίων κορωνοϊού θα συμπεριλάβουν συγχορήγηση με άλλα εμβόλια, και ιδιαίτερα με το εμβόλιο της γρίπης.

14. Χρειάζεται ο εμβολιασμός έναντι της νόσου COVID-19 να γίνεται σε ετήσια βάση;

Δεν είναι γνωστό επί του παρόντος. Με τη χορήγηση της άδειας ενός εμβολίου, έχουμε πληροφορίες μόνο για τη διάρκεια της ανοσίας για όσο διάστημα διαρκούν οι κλινικές δοκιμές. Για παράδειγμα, αν τα πρώτα άτομα στη μελέτη εμβολιάστηκαν τον Ιούλιο 2020 και το εμβόλιο λάβει άδεια κυκλοφορίας τον Δεκέμβριο του 2020, θα έχουμε πληροφορίες μόνο για την ανοσολογική απόκριση έως και 5 μήνες μετά τον εμβολιασμό. Η κατασκευάστρια εταιρεία πιθανότατα θα συνεχίσει να παρακολουθεί τους εμβολιασθέντες για αρκετούς μήνες ή περισσότερο, έτσι ώστε με την πάροδο του χρόνου, θα έχουμε μια καλύτερη εικόνα για τη διάρκεια της ανοσίας. Με αυτές τις πληροφορίες, θα μπορέσουμε να κατανοήσουμε καλύτερα αν τα εμβόλια έναντι της νόσου COVID-19 απαιτούν ετήσια χορήγηση όπως η γρίπη.

15. Μπορεί κάποιος να επιστρέψει στη φυσιολογική του δραστηριότητα μετά τον εμβολιασμό;

Ναι, θα πρέπει κάποιος να είναι σε θέση να συνεχίσει τις φυσιολογικές του δραστηριότητες όσο αισθάνεται καλά και να συνεχίσει να εφαρμόζει τα μέτρα προφύλαξης έναντι του κορωνοϊού. Αν το χέρι του είναι ιδιαίτερα επώδυνο, μπορεί να συναντήσει δυσκολία ανύψωσής του. Αν κάποιος αισθάνεται αδιαθεσία ή έντονη κόπωση πρέπει να αναπαυτεί και

να αποφύγει τη χρήση μηχανημάτων ή οδήγησης. Θα πρέπει να αποφευχθεί η διαδικασία της εγκυμοσύνης για δύο μήνες μετά τον εμβολιασμό.

16. Το εμβόλιο θα μπορούν να το κάνουν όλοι;

Οι κλινικές δοκιμές για τα εμβόλια αφορούν σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες και δεν γίνονται εξ αρχής για όλες. Τα εμβόλια για τον κορωνοϊό SARS-CoV-2 που θα πάρουν την έγκριση για κυκλοφορία και διάθεση από τους αρμόδιους ελεγκτικούς μηχανισμούς, θα προσδιορίζουν σε ποιες κατηγορίες ατόμων έγιναν οι κλινικές δοκιμές και ανάλογα έχει αποφασιστεί από την αρμόδια επιτροπή εμπειρογνομόνων για τον εμβολιασμό (Εθνική Επιτροπή Εμβολιασμών) σε ποιους θα προηγηθεί ο εμβολιασμός στην Ελλάδα. Για παράδειγμα προς το παρόν δεν έχουν γίνει κλινικές δοκιμές σε εγκύους και παιδιά, οπότε αυτές οι κατηγορίες πληθυσμού εξαιρούνται σε αυτή τη φάση από τον εμβολιασμό. Σκοπός είναι ο εμβολιασμός έναντι της νόσου COVID-19 να χορηγηθεί κατά προτεραιότητα σε άτομα που διατρέχουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο να νοσήσουν και να εμφανίσουν σοβαρές επιπλοκές αν νοσήσουν. Στα άτομα αυτά συμπεριλαμβάνονται οι υγειονομικοί και το προσωπικό των κοινωνικών υπηρεσιών, οι ηλικιωμένοι και το προσωπικό των οίκων ευγηρίας και οι ασθενείς και το προσωπικό των δομών φροντίδας χρονίως πασχόντων και κέντρων αποκατάστασης. Τέλος, καθώς οι κλινικές δοκιμές προχωρούν και οι γνώσεις μας αυξάνονται γύρω από την ασφαλή χορήγηση και σε άλλες κατηγορίες ατόμων ο εμβολιασμός θα διευρύνεται με στόχο την θωράκιση την υγείας όλων των πολιτών.

17. Υπάρχει περίπτωση κάποιο από τα εμβόλια έναντι της νόσου COVID-19 να γίνει αποδεκτό για εμβολιασμό των παιδιών χωρίς να έχουν προηγηθεί κλινικές δοκιμές σε παιδιά ή αυτά τα εμβόλια χρειάζεται να υποβληθούν σε διαδικασία ξεχωριστών κλινικών δοκιμών πριν χορηγηθούν σε άτομα ηλικίας μικρότερης των 18 ετών;

Τα εμβόλια έναντι της νόσου COVID-19 πρέπει να ελεγχθούν διεξοδικά σε παιδιά ηλικίας κάτω των 18 ετών προτού χορηγηθούν σε αυτήν την ομάδα, επειδή δεν μπορούμε να υποθέσουμε ότι θα ενεργήσουν με τον ίδιο τρόπο στα παιδιά. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό αφού έχει παρατηρηθεί ότι τα παιδιά δεν επηρεάζονται με τον ίδιο τρόπο από τη μόλυνση από κορωνοϊό. Είναι πιθανό οι κλινικές δοκιμές σε παιδιά να διεξαχθούν σε λιγότερα άτομα σε σχέση με τις δοκιμές των 30.000 ατόμων που βρίσκονται σε εξέλιξη σε ενήλικες, αλλά αρκετά παιδιά θα πρέπει να υποβληθούν σε κλινικές δοκιμές για να διασφαλιστεί ότι αναπτύσσουν ανοσία και δεν εμφανίζουν ανεπιθύμητες ενέργειες. Ακόμη, θα πρέπει να υπάρχει συνεχής παρακολούθηση και στις δύο ομάδες (ενήλικες και παιδιά) αφού εγκριθούν τα εμβόλια για να

καταγράφονται σπάνιες ανεπιθύμητες ενέργειες που δεν ανιχνεύονται μέχρι να χορηγηθούν αρκετές εκατοντάδες χιλιάδες ή μερικά εκατομμύρια δόσεων εμβολίου.

18. Εφόσον οι κλινικές δοκιμές των εμβολίων δεν συμπεριλαμβάνουν άτομα με αυτοάνοσα νοσήματα πως ξέρουμε αν μπορούν να εμβολιαστούν;

Οι απαιτήσεις που σχετίζονται με το ποιος μπορεί να συμμετάσχει σε μια κλινική δοκιμή εμβολίου ποικίλλει ανάλογα με την εταιρεία που τις πραγματοποιεί, την ασθένεια έναντι της οποίας πραγματοποιείται ανοσοποίηση και διάφορους τύπους αυτοάνοσων παθήσεων. Συχνά οι πρώτες κλινικές δοκιμές είναι οι πιο περιοριστικές, έτσι ώστε τα δεδομένα να μην επηρεάζονται από άλλες συνθήκες. Στο μέλλον, επιστήμονες και πάροχοι υγειονομικής περίθαλψης θα συγκεντρώσουν δεδομένα για διαφορετικές υποομάδες. Σε ορισμένες περιπτώσεις, θα διεξαχθούν συγκεκριμένες κλινικές δοκιμές, αλλά συχνά οι πληροφορίες για υγιείς ενήλικες μπορούν να ενημερώσουν τι να περιμένει κάποιος σχετικά με διαφορετικές καταστάσεις. Επειδή συχνά ομάδες ατόμων με συγκεκριμένη πάθηση μπορεί να είναι μικρές, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί επίσημη κλινική δοκιμή, αλλά η εμπειρία με παρόμοια εμβόλια και η κατανόηση των επιπτώσεων της νόσου στο ανοσοποιητικό σύστημα συμβάλουν στη λήψη αποφάσεων κινδύνου / οφέλους. Με την πάροδο του χρόνου, καθώς περισσότερα άτομα με την πάθηση εμβολιάζονται, αθροίζονται περισσότερα δεδομένα. Δεν υπάρχουν επαρκή δεδομένα για την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα των εμβολίων mRNA COVID-19 σε άτομα με αυτοάνοσα νοσήματα, παρόλο που αυτά δεν αποτελούσαν κριτήριο αποκλεισμού από τις αντίστοιχες κλινικές μελέτες. Στον περιορισμένο αριθμό συμμετεχόντων με φλεγμονώδη ή αυτοάνοσα νοσήματα, δεν παρατηρήθηκαν διαφορές στην εμφάνιση συμπτωμάτων μεταξύ εκείνων που έλαβαν εμβόλιο mRNA COVID-19 ή εικονικό φάρμακο. Άτομα με αυτοάνοσα νοσήματα, χωρίς αντενδείξεις εμβολιασμού, μπορούν να λάβουν το εμβόλιο mRNA COVID-19.

19. Τι πρέπει να γνωρίζει σχετικά με το εμβόλιο έναντι του κορωνοϊού SARS-CoV-2 μια έγκυος, μια θηλάζουσα και μια γυναίκα που προγραμματίζει να μείνει έγκυος;

Τα εμβόλια έναντι του κορωνοϊού SARS-CoV-2 δεν έχουν ακόμα αξιολογηθεί κατά την εγκυμοσύνη και τα μέχρι στιγμής διαθέσιμα δεδομένα σχετικά με την ασφάλεια των εμβολίων έναντι της COVID-19 (συμπεριλαμβανομένων των mRNA εμβολίων) σε έγκυες γυναίκες, είναι περιορισμένα. Με βάση την πλέον πρόσφατη γνώση οι ειδικοί πιστεύουν ότι τα mRNA εμβόλια είναι απίθανο να θέτουν σε κίνδυνο την έγκυο γυναίκα ή το έμβρυο διότι δεν είναι εμβόλια με ζώντες εξασθενημένους ιούς. Το mRNA στο εμβόλιο αποδομείται γρήγορα με τις συνήθεις κυτταρικές διεργασίες και δεν εισέρχεται στον πυρήνα του κυττάρου. Ωστόσο, οι πιθανοί

κίνδυνοι των εμβολίων mRNA για την έγκυο και το έμβρυο παραμένουν προς το παρόν άγνωστοι, επειδή αυτά τα εμβόλια δεν έχουν μελετηθεί σε εγκύους.

Μια έγκυος που ανήκει σε ομάδα για την οποία υπάρχει σύσταση εμβολιασμού έναντι της COVID-19 (π.χ υγειονομικό προσωπικό), μπορεί να επιλέξει να εμβολιαστεί, κατόπιν ενημέρωσης και επικοινωνίας με τους θεράποντες ιατρούς της. Για τη λήψη της απόφασης, οι έγκυες και οι θεράποντες ιατροί τους θα πρέπει να συνεκτιμούν τις ακόλουθες παραμέτρους: τον βαθμό διασποράς της COVID-19 στην κοινότητα, την πιθανότητα που έχει η συγκεκριμένη έγκυος να προσβληθεί από COVID-19, τις επιπτώσεις και τους ενδεχόμενους κινδύνους της νόσου για την ίδια την έγκυο και το έμβρυο, τις πιθανές ανεπιθύμητες ενέργειες του εμβολίου καθώς και την έλλειψη δεδομένων σχετικά με τον εμβολιασμό κατά τη διάρκεια της κύησης.

Εκτιμάται ότι οι ανεπιθύμητες ενέργειες από το εμβόλιο COVID-19 σε έγκυες, είναι παρόμοιες με αυτές που αναμένονται μεταξύ των μη εγκύων γυναικών.

Δεν υπάρχει σύσταση για έλεγχο ρουτίνας για κύηση, σε γυναίκες πριν από τη λήψη εμβολίου COVID-19. Οι γυναίκες που εμβολιάζονται κατά την περίοδο που προσπαθούν να μείνουν έγκυες, δεν χρειάζεται να αποφύγουν την εγκυμοσύνη μετά τον εμβολιασμό τους με εμβόλιο mRNA COVID-19.

Δεν υπάρχουν δεδομένα σχετικά με την ασφάλεια των εμβολίων COVID-19 σε γυναίκες που θηλάζουν ή τις πιθανές επιδράσεις των εμβολίων mRNA COVID-19 στο βρέφος που θηλάζει ή στην παραγωγή /απέκκριση γάλακτος. Τα εμβόλια mRNA δεν εκτιμάται ότι αποτελούν κίνδυνο για το βρέφος που θηλάζει. Μία γυναίκα που θηλάζει, η οποία ανήκει σε ομάδα που συνιστάται να λάβει το εμβόλιο COVID-19 (π.χ., υγειονομικό προσωπικό) μπορεί να επιλέξει να εμβολιαστεί.

20. Ο εμβολιασμός για τον κορωνοϊό SARS-CoV-2 θα είναι υποχρεωτικός;

Ο εμβολιασμός για τον νέο κορωνοϊό SARS-CoV-2 δεν θα είναι υποχρεωτικός. Ο εμβολιασμός έναντι των διαφόρων νοσημάτων αποτελεί σύσταση.

21. Πόσο κοστίζει ο εμβολιασμός για τον νέο κορωνοϊό SARS-CoV-2;

Ο εμβολιασμός είναι ένα σημαντικότερο μέτρο δημόσιας υγείας. Η διάθεση των εμβολίων για τον κορωνοϊό SARS-CoV-2 στην Ελλάδα θα είναι δωρεάν.

22. Με ποιο τρόπο θα μπορέσω να εμβολιαστώ, εφόσον το επιθυμώ;

Το Υπουργείο Υγείας μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της ιστοσελίδας του (<https://www.moh.gov.gr/>) ενημερώνει διαρκώς τον πολίτη για ότι νεότερο σχετικά με τον τρόπο που θα γίνει ο εμβολιασμός. Σύμφωνα με το Εθνικό Σχέδιο Εμβολιαστικής Κάλυψης για COVID-19 (<https://covid19.gov.gr/ethniko-schedio-emvoliastikis-kalyptsis-gia-covid-19/>) ο πολίτης θα μπορεί να συμμετέχει στον εμβολιασμό μέσω της άυλης συνταγογράφησης ή για όσους δεν είναι εγγεγραμμένοι στην άυλη συνταγογράφηση μέσω on-line πλατφόρμας (<https://emvolio.gov.gr/>). Επίσης, για το σκοπό αυτό θα λειτουργήσει και ειδικό τηλεφωνικό κέντρο.

23. Που μπορώ να εμβολιαστώ έναντι της νόσου COVID-19;

Ο εμβολιασμός θα πραγματοποιηθεί στα Κέντρα Εμβολιασμού (Νοσοκομεία, Κέντρα Υγείας, Κινητές Μονάδες) που είναι κατανομημένα σε όλη την επικράτεια ώστε να μη μείνει ακάλυπτο κανένα σημείο της χώρας. Πραγματοποιείται σταδιακή ενεργοποίηση 480 εμβολιαστικών κέντρων, δηλαδή 1018 γραμμών εμβολιασμού. Ο εμβολιασμός των υγειονομικών που εργάζονται σε Νοσοκομεία, θα πραγματοποιηθεί εντός των Νοσοκομείων. Ειδικές κινητές ομάδες ιατρονοσηλευτικού προσωπικού θα αναλάβουν τον εμβολιασμό των ατόμων που διαβιούν σε κλειστές δομές, για παράδειγμα σε μονάδες φροντίδας ηλικιωμένων, σε δομές φροντίδας χρονίως πασχόντων και κέντρα αποκατάστασης, και σε κέντρα φιλοξενίας προσφύγων μεταναστών. Επειδή μερικά από τα εμβόλια πρέπει να φυλάσσονται σε καταψύκτη πολύ χαμηλής θερμοκρασίας, δεν υπάρχει η δυνατότητα ο εμβολιασμός να πραγματοποιηθεί σε ιδιωτικά ιατρεία ή φαρμακεία.

24. Τι πρέπει να κάνει κάποιος αν δεν είναι καλά όταν είναι το επόμενο ραντεβού για εμβολιασμό;

Αν κάποιος δεν είναι καλά, είναι καλύτερα να περιμένει έως ότου αναρρώσει για να εμβολιαστεί, αλλά θα πρέπει αυτό να γίνει το συντομότερο δυνατό. Δεν πρέπει κάποιος να προσέλθει σε προγραμματισμένο ραντεβού για εμβολιασμό αν είναι σε αυτοαπομόνωση, ή σε αναμονή για τεστ COVID-19 ή δεν είναι σίγουρος ότι είναι υγιής.

25. Τι πρέπει να κάνει κάποιος μετά τον πρώτο εμβολιασμό;

Θα πρέπει να είναι έτοιμος για τον προγραμματισμό της χορήγησης της δεύτερης δόσης του εμβολίου μετά από 21-28 ημέρες ανάλογα με το χορηγηθέν εμβόλιο. Είναι σημαντικό να

εμβολιαστεί κάποιος και με τις δύο δόσεις του ίδιου εμβολίου για να αποκτήσει την καλύτερη δυνατή προστασία.

26. Μετά τον εμβολιασμό πρέπει να εφαρμόζω τα μέτρα προφύλαξης κατά του κορωνοϊού;

Τα νέα εμβόλια για τον κορωνοϊό SARS-CoV-2 δεν υποκαθιστούν τα υπόλοιπα μέτρα δημόσιας υγείας στη φάση αυτή της πανδημίας. Καταρχήν, ο εμβολιασμός σε μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού απαιτεί χρόνο. Επίσης, πρέπει να δούμε τι ποσοστό του πληθυσμού τελικά θα εμβολιαστεί και να γνωρίζουμε ακόμη περισσότερα για τον τρόπο μετάδοσης του νέου κορωνοϊού. Ακόμα δεν είναι γνωστό τι ποσοστό του πληθυσμού πρέπει να εμβολιαστεί με τα νέα εμβόλια για να εξασφαλιστεί η ανοσία της αγέλης, με άλλα λόγια δε γνωρίζουμε πόσοι χρειάζονται να έχουν νοσήσει και να έχουν εμβολιαστεί συνολικά ώστε ο νέος κορωνοϊός να μη μεταδίδεται. Επιπρόσθετα, απαιτούνται περισσότερα δεδομένα όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα των νέων εμβολίων κατά του SARS-CoV-2 να μειώσουν τον κίνδυνο μετάδοσης του ιού μέχρι οι αρμόδιοι φορείς να άρουν τα λοιπά μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας ενάντια στο νέο, ιδιαίτερα μεταδιδόμενο, αυτό ιό. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα δεδομένα, η πρώτη δόση του εμβολίου δεν εξασφαλίζει την απαιτούμενη προστασία. Για αυτό και οι εμβολιασμένοι θα πρέπει να συνεχίσουν τη χρήση μάσκας, την τήρηση κοινωνικής απόστασης, την τακτική και σχολαστική υγιεινή των χεριών και την καθαριότητα του χώρου όπου ζουν ή εργάζονται. Μία αντίθετη πρακτική μπορεί να οδηγήσει σε νέα έξαρση των κρουσμάτων, γεγονός απευκαίριο καθώς ήδη η ανθρωπότητα έχει δοκιμαστεί σοβαρά από αυτή την πανδημία.